

הרב משה אהרן בלייך

האם יש קדימה ללוי לגבי ישראל

הלוי כל ימך עלאדמתך" פירש רש"י וז"ל "אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל". וכן איתא שם בספרי, וא"כ מבואר מרש"י ומהספרי דקיימא לך כהירושלמי, ולכן הקשה המגן אברהם למה לא פסק המחבר שבוה"ז אין שום קדימה ללוי והניח הדבר בצ"ע.

[ואגב עיין בשפתי חכמים אות ח' על דברי רש"י הנ"ל שכתב לבאר שזה שבחול"ל אין אנו מוזהרים על עניי הלויים יותר מעניי ישראל הטעם הוא "לפי שבארץ ישראל יש לישראל נחלות וללוי אין נחלות ולכן צריך שיתנו עיניהם עליו, אבל בגולה אין לישראל נחלה כמו שאין ללוי נחלה" וצ"ע בזה ששבק השפתי חכמים דברי הירושלמי שקדימת הלוי היא משום שעומד על הדוכן, וכתב טעמא דנפשיה. ואפשר שהשפתי חכמים ס"ל שרש"י נתקשה בפשטות הקרא ד"השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימך על אדמתך" והרי משמע שאין זה משום חשיבות הלוי אלא משום שאין לו נחלה ולכן קדימת עניי לויים על עניי ישראל היא רק בארץ ישראל מטעם פרנסה, ולפי זה דברי רש"י אינם כהירושלמי שמחלק בין זמן הבית לזמן שאין בית שבזמן הבית יש להם מעלה וחשיבות מחמת הדוכן, וזה דלא כהבנת המגן אברהם שנקט בפשיטות שדברי רש"י עולין בקנה אחד עם הירושלמי. וע' מש"כ בספר עמק ברכה בענין קדושת כהן ולוי אות ב', ודבריו דחוקים.]

והנה מה שהקשה המגן אברהם שהיה להשו"ע לפסוק כדברי הירושלמי שבזמן הזה אין קדימה ללוי על ישראל בידי צדקה שהרי רש"י על התורה ג"כ ס"ל כהירושלמי יש מקום ליישב על פי יסודו של הרה"ג ר' צבי פסח פראנק וצ"ל בהר צבי או"ח חלק ב' בסופו בקונטרס "מילי דברכות" סי' א' אות ג'

עיין במגן אברהם או"ח הל' ברכת המזון סי' ר"א ס"ק ד' וז"ל כתב הטור י"א שצריך להקדים הלוי לישראל וכו' וכ"פ בי"ד סי' רנ"א ס"ט וכיון דחזינן דליטול צדקה ולקרות בתורה קודם א"כ ה"ה לשאר דברים דאין לימוד למחצה וכו' אח"כ ראיתי בירושלמי סוף הוריות דאיתא התם שלוי וישראל שוין רק בזמן הדוכן היה לוי קודם אבל בי"ד פסקו דלא כוותיה וכמ"ש הרב"י שם וצ"ע למה דהא רש"י פרשת ראה כתב ג"כ כן וכ"ה בספרי שם עכ"ל.

הרי שהמגן אברהם כתב להוכיח מהא דמקדימין לוי לישראל לגבי קריאת התורה וכמו כן מקדימין הלוי לישראל אם אין בקופת צדקה ליתן לשניהם כמבואר ביו"ד סי' רנ"א סעי' ט' שכמו כן יש להקדים הלוי אף לשאר דברים, וכן מורה פשוטות לשון המשנה במס' הוריות וז"ל כהן קודם ללוי לוי לישראל וכו' ואם כן צ"ע בדברי השו"ע או"ח סי' ר"א סעי' ב' שפסק שיש מצוה להקדים כהן ת"ח לברכת המזון ולא הזכיר שאם אין שם כהן שיש להקדים לוי ת"ח לישראל.

ועוד ציטט המגן אברהם דברי הירושלמי פ"ג מס' הוריות הל' ה' דאיתא התם שלוי וישראל שוין רק בזמן הדוכן היה לוי קודם, ז"א דקדושת וחשיבות הלוי נובעות מזה שהלוי עומד על הדוכן. הרי נמצא שבזמן הזה שאין לנו דוכן אין קדושה וחשיבות ללוי יותר מלישראל, אמנם מסתימת גמ' דירך שלא כתב לחלק בזה כנראה שלא קמ"ל הכי, וכן מבואר ממה שפסק השו"ע ביו"ד סי' רנ"א שלוי קודם לישראל לגבי צדקה, והיינו אף בזה"ז שאינו עולה על הדוכן, ובסוף דבריו כתב המגן אברהם שלמעשה יש סעד לפסוק כהירושלמי שהרי בפרשת ראה (דברים י"ב – י"ט) על מה דכתב "השמר לך פן תעזב את

אינו עולה על הדוכן אבל כשדנים לגבי צדקה שפיר י"ל דכיון שאנו מחכים כל יום לביאת המשיח ואז נצטרך ללוי לעלות על הדוכן לכן שפיר יש קדימה ללוי כדי שכשיבנה ביהמ"ק תהא פרנסתו מצויה כדי שיהיה פנוי לעלות על הדוכן משא"כ בענין קדימה לברכת המזון שתלוי רק במצבו עכשיו אין שום מעלה ללוי על ישראל.

אבל עדיין קשה שהרי חזינן שיש ללוי דין קדימה מעצם חשיבותו מזה שמצינו שהוא קודם לישראל לקריאת התורה, וכבר הזכרנו לעיל שהמשנה ברורה העיר בזה.

ונראה להקדים בזה דמצינו שלוי קודם לישראל לגבי קריאת התורה נלמד מקרא כמבואר בגיטין דף נ"ט: ולכאורה מוכחמה שבעצם יש קדושה יתירה ללוי מלישראל ומהאי טעמא יש להקדימו לישראל לעלות לתורה וכנראה שזו היא כוונת המשנ"ב שהבאנו לעיל.

אמנם נראה שיש מקום להסביר הענין בדרך אחרת והיינו שבשו"ע או"ח קמ"א סעי' ד' כתב המחבר "אם ש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרנות צריך שיעמוד אחר אצלו שכשם שנתנה תורה ע"י סרסור כך אנו צריכים לנהוג בה ע"י סרסור" וע' במשנ"ב ס"ק ט"ז שהסביר דברי המחבר עפ"י דברי הלבוש שכתב שבכל קריאת התורה בציבור יש בה מעין קבלת התורה בהר סיני ולכן ראוי שיעמדו ג' אנשים אצל התורה בשעת קריאת התורה (א) הסגן העומד אצל הס"ת שהוא כביכול עומד במקום ה' יתברך וקורא לכל מי שירצה (ב) והקורא (הבעל קורא) שהוא כסרסור העומד במקום משה רבינו ע"ה ומלמד תורה להקהל שנאספ' וג) והעולה לתורה שהוא המקבל ועומד במקום כלל ישראל ובשליחותם לקבל התורה, ונמצא לפי זה שכל קריאת התורה יש בה כעין מעמד הר סיני ומעין קבלת התורה. והנה איתא בשבת דף פ"ח. דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם

שכתב שרש"י בפירושו על התורה בכמה מקומות מבאר הקרא כפשוטו אליבא דחד תנא אע"ג דלא קיימא לן כוותיה, ע"ש שהביא כמה דוגמאות לכך, ואם כן שפיר י"ל שזה שכתב רש"י שבחוץ לארץ אין אנו מוזהרים להקדים הלוי לישראל אינו משום דהכי קיימא לן לדינא אלא מאחר שע"י זה יתבאר הקרא כפשוטו פירש הקרא כהירושלמי ואין לנו מזה הוכחה שכן ס"ל רש"י לדינא. ובה יש לדחות קושית המגן אברהם שהו"ל להשו"ע לפסוק כדברי הירושלמי מאחר שרש"י עה"ת והספרי ס"ל הכי והיינו משום שמדברי רש"י בפירושו על התורה שבא לבאר פשטות הכתובים אין להוכיח שס"ל הכי לדינא ושפיר לא חש המחבר לשיטת רש"י בחומש. [ואגב מדברי המגן אברהם מבואר שרש"י אינו רק פרשן אלא נחשב כפוסק, לא רק רש"י בש"ס אלא אפילו רש"י על התורה, וע' בשדי חמד כללי הפוסקים סי' ח' אות ט' מה שדן בזה, וע"ע בחיד"א בשם הגדולים מערכת שין.]

אמנם עדיין צ"ע בעיקר קושית המגן אברהם שדברי המחבר סתרי הדדי שבהל' צדקה כתב דלוי קודם לישראל ולמרות זה בהלכות ברכת המזון כשכתב שיש קדימה לכהן לא כתב שיש ג"כ קדימה ללוי לגבי ישראל, ועיין בכף החיים או"ח סי' קס"ז ס"ק ק"א שאחר שהביא שיטת הפוסקים שס"ל שיש דין קדימה ללוי לגבי ישראל אף בזמן הזה כתב שזה דלא הזכירו המחבר באו"ח בהל' ברכת המזון הוא משום שסמך על מה שפסק ביו"ד שיש דין קדימה ללוי לענין צדקה. ועיין במשנ"ב סי' ר"א ס"ק י"ג לענין ברכת המזון שפסק טוב להקדים הלוי ג"כ לישראל וכו', דהא מקדימין אותו בקריאה ג"כ לפני ישראל.

אמנם עיין במחצית השקל על דברי המגן אברהם הנ"ל (או"ח סי' ר"א ס"ק ד') בישוב קושית המגן אברהם שציינן לדברי הדרישה יו"ד סי' רנ"א ס"ק ג' שכתב שבזמן הזה אין שום קדימה ללוי יותר מלישראל שהרי עכשיו

במקום שאיזו כהן חייב לקרות ללוי תחילה וא"כ למה נקטינן שנתפרדה חבילה, וע"כ צ"ל שזה דילפינן סדר קריאת כהן לוי ישראל מקראי אינו מצד קדושתם רק דהוי מפאת זה דנתן התורה לעם תליתאי ומקראי ילפינן שיש סדר בדבר לקרוא כהן לוי ישראל מאיזה טעם אבל כשאין שם כהן ששוב אין בקריאה זו כעין קבלת התורה בהר סיני שנתקבלה ע"י עם תליתאי שוב אין חיוב לקרות ללוי ואף שבמקום שאין לוי קוראים לכהן ראשון אע"ג שאין בכה"ג קיום של עם תליתאי זהו מחמת החיוב להקדים לכהן מצד קדושתו מטעם מצות וקדשתו.

ועפ"ז מוכן היטב שאע"ג שאין קדימה ללוי בברכת המזון וכדומה שהרי לא נתקדש בקדושה יתירה מישראל מ"מ קודם הוא לישראל בקריאת התורה ולפי סברת הלבוש כשיש כהן שקורא ראשון מן החובה היא לקרותו כדי שקריאה תהא בה כעין קבלת התורה במעמד הר סיני שנתנה לעם תליתאי.

תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי וכו' וכתב רש"י בדה"מ לעם תליתאי "כהנים לויים וישראלים" ז"א דכלל ישראל מתחלק לג' כיתות כהנים לויים וישראלים ולכן בכל קריאת התורה שהיא כעין קבלת התורה מחודשת יש לקרוא לשלשתם דהיינו כהנים לויים וישראלים שהוא "עם תליתאי" כדי שהקריאת התורה תהיה ע"י עם תליתא כעין קבלת התורה בהר סיני. [וע"ע בעין יעקב ובבן יהוידע שנטו מפירושו רש"י.]

ועפ"ז מוכן היטב מה דמציינו בגיטין דף נ"ט: "אמר אב"י נקטינן אין שם כהן נתפרדה חבילה," ורש"י שם דה"מ נתפרדה חבילה כתב בפירושו השני וז"ל אבל מתלמידי מורי רבי יצחק הלוי שמעתי משמו שאין סדר לברר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים, וכן פסק הרמ"א או"ח סי' קל"ה סעי' ו' דלוי יכול לעלות ראשון ז"א שאין חובה בדבר לקרות ללוי ראשון ויכול לעשות מה שירצה או לקרותו ראשון או לא לקרותו כלל, ולכאורה אם יש ללוי קדושה יתירה מלישראל הול"ל

ידוע המעשה מרבי ר' בער שבא אדם אחד אליו ושאל אותו אמרו חז"ל "יברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", האיך שייך זה? ושלח לרבי ר' זושא שישאלו מאיתו שאלה זה. והשיב שמן הסתם טעה הרבי שהוא לעולם לא הי' צרה (כמובן שהי' ניכר על רבי ר' זושא שהוא עני גדול) דמעולם בדין הוה הצרה.

אמרינן במשנה מס' ברכות דהלל הזקן כששמע קול צוחה אמר מובטח אני שאינו בתוך ביתי וכבר צווחו בזה קמארו האיך הי' הלל הזקן סומך כ"כ על זכותיו שלא יבוא לו צרה, והתירוץ הוא דהלל הי' מלמד בני ביתו דאפי' כשיבא צרה לא יתעצבו ח"ו ויקבלו הכל בשמחה.

ידוע המעשה מרבי ר' בער שבא אדם אחד אליו ושאל אותו אמרו חז"ל "יברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", האיך שייך זה? ושלח לרבי ר' זושא שישאלו מאיתו שאלה זה. והשיב שמן הסתם טעה הרבי שהוא לעולם לא הי' צרה (כמובן שהי' ניכר על רבי ר' זושא שהוא עני גדול) דמעולם בדין הוה הצרה.

אמרינן במשנה מס' ברכות דהלל הזקן כששמע קול צוחה אמר מובטח אני שאינו בתוך ביתי וכבר צווחו בזה קמארו האיך הי' הלל הזקן סומך כ"כ על זכותיו שלא יבוא לו צרה, והתירוץ הוא דהלל הי' מלמד בני ביתו דאפי' כשיבא צרה לא יתעצבו ח"ו ויקבלו הכל בשמחה.